

КАФЕДРА БОГОСЛОВА ПОЧАТКІВЦЯ

УДК 232.1:27-247.4

DOI <https://doi.org/10.37406/3041-1378/2026-6-15>

Веніамін Войтоловський
(Чернівці)

АНАЛІЗ НАГІРНОЇ ПРОПОВІДІ ЯК «ВУЗЬКОГО ШЛЯХУ» СЛІДУВАННЯ ЗА ВЧЕННЯМ ХРИСТА

У статті розглянуто Нагірну проповідь Ісуса Христа як духовно-моральну програму християнського життя та як вияв «вузького шляху», про який говорить Христос у Євангелії від Матвія. Особливу увагу приділено поняттям блаженства, внутрішньої праведності, любові до ближнього, прощення, молитви, довіри до Бога та відповідальності людини за власний духовний вибір. Нагірна проповідь, викладена в Мт. 5-7, постає не лише як етичне повчання, а як цілісна модель життя учня Христового, що передбачає внутрішнє преображення людини та її вірність Божій волі.

Ключові слова: Ісус Христос, праведність, вузький шлях, Царство Боже, нагірна проповідь, вчення Христа, християнське життя, Євангелія, Бог.

The article examines the Sermon on the Mount of Jesus Christ as a spiritual and moral program of Christian life and as a manifestation of the «narrow way» spoken of by Christ in the Gospel of Matthew. Particular attention is given to the concepts of blessedness, inner righteousness, love for one's neighbor, forgiveness, prayer, trust in God, and human responsibility for one's own spiritual choice. The Sermon on the Mount, presented in Matthew 5–7, appears not merely as an ethical teaching but as a holistic model of life for a disciple of Christ, involving the inner transformation of the human person and faithfulness to the will of God.

Key words: Jesus Christ, righteousness, narrow way, Kingdom of God, Sermon on the Mount, Christ's teaching, Christian life, Gospel, God.

Актуальність проблеми. Актуальність проблеми зумовлена особливим значенням Нагірної проповіді у формуванні християнського світогляду та морально-духовних орієнтирів людини. У сучасному суспільстві, де часто переважають прагматизм, індивідуалізм, моральна відносність і прагнення до зовнішнього успіху, вчення Ісуса Христа про «вузький шлях» набуває особливої ваги. Воно закликає людину не до поверхової релігійності, а до глибокого внутрішнього преображення, відповідальності за власні вчинки, чистоти серця, милосердя та любові до ближнього.

Нагірна проповідь, викладена в Євангелії від Матвія, залишається актуальною не лише як богословський текст, а і як практичний дороговказ для духовного життя християнина. Її зміст допомагає осмислити справжню сутність праведності, яка полягає не тільки у виконанні зовнішніх норм, а передусім у внутрішній вірності Божій волі. Саме тому дослідження Нагірної проповіді як «вузького шляху» слідування за Христом є важливим для глибшого розуміння християнської етики, духовного вибору людини та її покликання до життя в Царстві Божому.

Ступінь наукової розробки. Проблематика Нагірної проповіді посідає важливе місце у біблієзнавчих, богословських, філософських та етичних дослідженнях. Упродовж історії християнської думки цей євангельський текст розглядався як один із ключових викладів морального вчення Ісуса Христа, а також як основа для осмислення християнського ідеалу праведності, любові, милосердя й духовного вдосконалення людини.

У сучасному богослов'ї та біблійній науці Нагірна проповідь досліджується в контексті новозавітної етики, христології, екзегетики Євангелія від Матвія, а також проблеми співвідношення Старого і Нового Завітів. Дослідники аналізують структуру проповіді, зміст Заповідей блаженства, розуміння праведності, тему Царства Божого, молитву «Отче наш», а також заклик Христа входити «тісними ворітьми» і йти «вузькою дорогою», що веде до життя. До прикладу цією проблемою займалися класики Реформації: Мартін Лютер, Жан Кальвін, анабаптист Мено Сімонс. Представники ліберального богослов'я Адольф фон Гарнак, Альберт Швейцер. Неоортодоксія та етика спротиву – Дітріх Бонхеффер, Рудольф Бультман. А також сучасні дослідники: Йоахім Єреміас, Ганс Дітер Бетц, Джон Стотт. Водночас, незважаючи на значну кількість праць, присвячених Нагірній проповіді, її осмислення саме як «вузького шляху» слідування за вченням Христа потребує подальшого поглиблення. Такий підхід дає змогу розглядати Нагірну проповідь не лише як сукупність моральних настанов, а як цілісну духовну програму християнського життя, що передбачає особистий вибір, внутрішню боротьбу, відповідальність і вірність Божій волі.

Мета та методологія дослідження. Метою цього дослідження є ґрунтовний аналіз Нагірної проповіді Ісуса Христа як вияву «вузького шляху» слідування за Його вченням. Зокрема, увага зосереджується на розгляді цього тексту у двох основних вимірах: по-перше, у наближеному контексті самої Нагірної проповіді, викладеної у Євангелії від Матвія, розділи 5-7; по-друге, у ширшому контексті всієї Біблії та християнського віровчення.

Правильне розуміння Святого Письма має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки допомагає вірянам усвідомлено й послідовно впроваджувати євангельські істини у власне життя. У цьому сенсі Нагірна проповідь постає не тільки як богословський текст, а як духовний дороговказ, що визначає моральну поведінку, внутрішній стан і життєвий вибір християнина.

У процесі дослідження було використано такі методи:

- індуктивний метод тлумачення Біблії, що передбачає послідовне виведення думок безпосередньо з біблійного тексту з метою досягнення загального богословського висновку;
- дедуктивний метод, за допомогою якого окремі уривки Святого Письма тлумачаться у світлі цілісного християнського вчення;
- інтертекстуальний метод, що полягає у поясненні одних текстів Святого Письма через інші біблійні тексти, завдяки чому забезпечується глибше й цілісніше розуміння змісту Нагірної проповіді.

Застосування зазначених методів дає змогу розглядати Нагірну проповідь не ізольовано, а як органічну частину біблійного одкровення та християнської традиції.

Виклад основного матеріалу. Матвія 7:13-14 – відомий текст для багатьох християн, напевно, навіть для дітей. На нього проповідують, пророкують, діляться ним у соцмережах. Його ставлять на картинки та вчать у недільній школі при церквах. Однак виникає питання, чи розуміють віруючі, що читають? Із чим у них асоціюються поняття «широкі ворота», «просторий шлях», «тісні ворота», «вузький шлях»? На практиці, деякі ототожнюють «вузький шлях» із зовнішнім виглядом, зберіганням передань, приналежністю до своєї конфесії чи навіть помісної спільноти (начебто, всі інші – «відступники», які йдуть «просторим шляхом»). Та чи це значення вкладав Ісус у Свій заклик? Щоб відповісти на це питання, потрібно прочитати, що Господь говорив до і після цього.

Існує чимало Біблійних словників та коментарів – як у загальному на Біблію, так і, зокрема, на Євангелію від Матвія й Нагірну проповідь (Матвія 5-7). Одні враховують тогочасну культуру, релігію, історію і взагалі яким був античний світ. Інші ретельно досліджують Біблію, ще інші – представляють застосування давнього тексту в пострадянській реальності. У чому ще залишається потреба розуміння цієї проблеми. Спробуємо дати етимологічне трактування.

Образ *двох доріг* походить ще зі Старого Завіту. У Торі Бог через Мойсея представляє євреям шлях життя та благословення й шлях смерті та прокляття (Повт.30:15-20). Надалі в книгах Біблії ми бачимо «вічну дорогу», «дорогу праведних», з одного боку, і «злу дорогу», «дорогу безбожних» - з іншого (Пс.1:6; 139:24; Пр.4:18-19). У контексті нагірної проповіді *широкі ворота та простора дорога* – це спосіб життя язичників та релігійних лицемірів, а *вузькі ворота й тісний шлях* – це життя згідно зі словами Ісуса, за стандартами вищої, абсолютної праведності Божого Царства (Мт.5:20; 7:24-27).

Чому *ворота і дорога*? *Ворітьми* ми входимо в одну мить, це символ рішення людини, а *дорогою* ми йдемо протягом певного проміжку часу – це символ нашої поведінки впродовж земного існування.

Крізь Проповідь на горі прослідковуємо безпрецедентне значення Самого Проповідника. Цитуючи Закон, Ісус говорить, як Законодавець (5:17-48). Він визначає, хто увійде в Царство Небесне (7:21-23); від виконання Його вчення залежить доля кожного слухача (7:24-27). Народ, який слухав Великого Учителя, помітив цю особливість Христового вчення – воно було (і є) з владою (7:28-29). Це добре узгоджується зі словами Господа в Євангелії від Івана: Він Сам є *дверима* (10:7) і *шляхом*, істиною та життям (14:6). Згодом, у Діях Апостолів «дорогою» стали називати християнство, тобто шлях учнівства від Христа.

Підсумовуючи, наведемо визначення *дороги* з Великого Біблійного Словника: «образ життя людини, її відносин з Богом та того, як Бог керує людським життям»¹. І є тільки два шляхи: або прийняти вірою Ісуса Христа і через Нього встановити з Богом свої відносини, підпорядкуватися Йому, або не прийняти, збунтуватися проти Нього, шукати свої способи життя на землі. Світ говорить, що є багато шляхів і що всі вони ведуть до Бога, Біблія ж говорить, що є лише 2, й один з них веде до загибелі, а інший – до життя. Можливо, шлях життя нелегкий і непопулярний. Але що з того? Як сказано в коментарі Метью Генрі: «Якщо так мало ідуть в небо, значить, хай буде зі мною на одного більше»².

Приблизно 3500 р. тому Бог на Сінаї, говорячи до Свого народу, почав із десяти заповідей. Подібно до цього, через 1500 р. Господь піднявся на гору і починає промову до Своїх слухачів з так званих «заповідей блаженств».

Але що означає це слово, використане Великим Учителем? Словники дають такі визначення слову «блаженний»: дуже щасливий, пройнятий щастям, радістю; такий, який виражає щастя, радість; надзвичайно благословенний, той, хто благоденствує³.

Біблія говорить, що Сам Бог – блаженний (1Тим.6:15, також 1:11). Тому люди, серед яких перебуває Бог, теж блаженні (Пс.33:12, 84:5, 143:15). Ті, які надіються на Бога, шукають Його всім серцем, отримують благословення від Нього, а також – покарання і повчання є блаженними. Блаженна та людина, якій Бог відкриває Себе (Мт.16:16-17).

Блаженство людина в Бога не заробляє, а отримує з Його благодаті по вірі. Апостол Павло, розвиваючи думку про оправдання вірою, а не ділами Закону, цитує Давида: «*Блаженні, кому прощені беззаконня, і кому прикриті гріхи. Блаженна людина, якій Господь не порахує гріха!*» (Рим.4:7-8)

Проте наслідком живої віри є життя, яке відповідає Божій волі. Тому праведні люди, які чинять добро бідним, сиротам, удовам, своїм по вірі, теж названі блаженними. Варто лише згадати Псалом 1, де чоловік, який не має спільності з грішниками і перебуває в слові Божому, уподібнюється дереву біля потоків вод, листя якого не в'яне і яке не перестає приносити плід. Нарешті, блаженство відноситься не тільки до цього життя, а й до майбутнього (тут же Мт.5:11, Як.1:12 тощо).

¹ Thayer J. H. Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament. Peabody : Hendrickson Publishers, 1996. 726 p

² Генрі М. Тлумачення книг Нового Завіту. Т. 1 : Євангеліє від Матвія. [Б. м.] : DRTS, 2002. 526 с.

³ Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 слів / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

Богослов Федір Райчинець у Слов'янському біблійному коментарі говорить, що «блаженний» може означати також «успішний» чи навіть «улюблений» (у тому сенсі, що людина, про яку йде мова, користується чисюсь прихильністю). «Складно перекласти ці слова, не втрапивши при цьому хоча б частково ту глибину змісту, котра в них є. Значення «щасливий», на якому наполягають деякі тлумачі, не відображає важливу особливість, яка прослідковується в Писанні: «блаженні» - це ті, кого назвав такими Бог».⁴

Блаженства в проповіді Христа перевертають людські уявлення про щастя й те, що є цінним, із ніг на голову. Вони кидають виклик довіри кожному, хто зустрічається із ними. Тож як досягнути рис людей, які насправді блаженні? Англійський теолог Дональд Джі так писав про лагідність, яка входить у заповіді блаженства: «Подяка Богові, що лагідність внесена в список плодів духа через Духа Святого, бо це означає, що вона – результат не наших зусиль, але розвитку життя та характеру, коли Дух Божий вільно діє у всіх напрямках, тримаючи відкритими та чистими всі канали та шляхи спілкування з Богом»⁵. Це саме можна сказати і про решту блаженств.

Чи не найгірше в житті – це відсутність сенсу життя? Беззмістовність життя є причиною депресії та самогубства в багатьох випадках, натомість, відчуття сенсу допомагає проходити труднощі⁶. Подяка Ісусу за те, що Своїх послідовників Він наділив великою ціллю, заради якої варто жити, великою роллю: бути «сіллю землі» та «світлом для світу» (Мт.5:13-16). Нижче наведено огляд значення цих фраз.

Бути «сіллю землі» означає приносити смак у життя людей та запобігати моральному гниттю. Є небезпека втратити смак. У такому разі занепаді учні стають такими ж, як світ, вони не можуть більше впливати на нього, вони стають непотрібними, суспільство зневажає їх. Щоб бути сіллю землі, необхідно перебувати в Христі та Його вченні, бути готовим залишити все ради Нього (Лк.14:33-35) і правильно говорити і вести себе між людьми (Мр.9:50, Кол.4:6).

Бог є Світло, Ісус Христос є Світло і християни є світлом. Головна характеристика світла – це видимість та явність. Світло на те і призначене, щоб робити все навколо явним і видимим. Так і християни призначені на те, щоб люди бачили їхні добрі діла та прославляли їхнього Небесного Отця. Місяць не випромінює сам світло, а відбиває сонячні промені. Лампочка не світить, якщо не під'єднана до джерела струму. Подібно і християнам необхідно пробувати у Світлі та чинити добрі діла, щоб бути світлом для світу. Ось лише деякі приклади добрих діл, якими прославляється Отець Небесний:

- прояви найвищих чеснот (Мт.5:3-9);
- страждання за праведність (5:10-12); саме так Христос прославив Свого Отця (Мт.27:54);
- виконання Писання (5:17-20);
- правильні стосунки одне з одним (5:21-48), любов навіть до ворогів;
- живі відносини з Богом, а не показова релігія (6:1-18);
- правильні цілі, мир у серці (6:19-34);
- щоденна праця (2Фес.3:12-13);
- проповідувати Євангеліє, зціляти хворих (Мт.4:12-25), як це робив Христос.

Водії та пішоходи знають, що є правила дорожнього руху, яких потрібно дотримуватись, а їх недотримання може призвести до штрафу, конфіскації транспортного засобу, суду чи ДТП. Подібно і на шляху Царства Божого є свої правила, які потрібно виконувати, і залишені вони нам на сторінках Святої Книги.

Що представляє собою ця Книга? Христос говорить тут про Закон і Пророків, тобто про весь Старий Завіт (Мт.5:17-19). Закон – це перші 5 книг Біблії, які написав Мойсей, решта

⁴ Райчинець Ф. Коментар на Євангеліє від Матвія. Слов'янський біблійний коментар. Київ : [б. в.], 2016. 1840 с.

⁵ Джі Д. Духовні дари. [Б. м.] : Відділ освіти УЦХВС, 2019. 320 с.

⁶ Allen, A.R. (2022). Meaninglessness, Depression and Suicidality: A Review of the Evidence. In: Menzies, R.G., Menzies, R.E., Dingle, G.A. (eds) Existential Concerns and Cognitive-Behavioral Procedures. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-06932-1_16

книг відносилася до Пророків. Також можемо знайти ще одне формулювання – Закон, Пророки і Псалми (Лк.24:44).

Проте Писання – це не лише Старий Завіт. Ми бачимо, з яким авторитетом говорить Христос: «істинно вам кажу»; «Ви чули, що сказано давніми: ... (цитуює Писання). А Я вам кажу...». Багато-хто мав викривлене розуміння заповідей, а хтось і сьогодні має. Однак те, що Господь говорить – істина. Він є ключем до розуміння Писання (Ів.5:39, Лк.24:45). Вчення Ісуса – це не Його вчення, а Того, Хто послав Його (тобто Бога Отця, Ів.7:16). Крім того, Ісус доручив Своїм учням навчати всі народи дотримуватися всього, що Він їм заповів (Мт.28:20). Він теж дав словам учнів неабиякий авторитет (Ів.15:20, 20:21). Тому Новий Завіт, який є зібранням книг, написаних апостолами або їхніми послідовниками, є Писанням (2Петра 3:15-16).

Коротко кажучи, Писання – це вся Біблія; це Боже Слово. І в цьому Слові Бог залишив заповіді для того, щоб люди їх дотримувались (Еккл.12:13, Ів.14:15). У тлумачному словнику доволі добре пояснили значення слова «виконувати»: «Здійснювати що-небудь, реалізувати завдання, наказ, задум і т. ін., проводити в життя»⁷.

Правда полягає в тому, що ніхто, крім Христа, не зміг виконати заповіді. Закон є тим ярмом, яке ніхто з людей не міг понести (Дії 15:10). Ним гріх пізнається; він показує, що всі згрішили, і позбавлені Божої слави (Рим.3:20,23). Христос же прийшов, щоб виконати Писання (Гал.4:4-5, Мт.26:54,56, Мр.14:49, Євр.10:7,9, Лк.24:44-47)). Він ідеально дотримався усіх вимог Закону. Скільки є пророцтв та прообразів у Старому Завіті, вони здійснилися в Христі, і ще здійсняться. Завдяки Його успіху в реалізації Божого задуму, ми, хто віруємо в Нього, маємо спасіння (Іс.53:10-11).

Зауваження: це не значить, що з приходом Христа настала вседозволеність і поблажливість, і що людям все спадає з рук. «Будемо грішити, тому що ми не під Законом, а під благодаттю? Зовсім ні!» (Рим.6:15) Христос прийшов, щоб виконати Божу волю, щоб понести вину людства, щоб оправдати віруючих, повернути їх у Божу славу і навчити жити праведно (Тита 2:11-14)! Він виконав Писання, і нам належить іти тим же шляхом!

Надалі, в Мт.5:21-48, Спаситель наводить деякі заповіді або їхнє тогочасне неправильне тлумачення й розкриває справжній, глибинний зміст Божих постанов, мета яких – сформуванню серце людини, щоб вона могла жити за Божим задумом, щоб Царство Боже реалізовувалося в її житті, особливо у відносинах з іншими людьми.

Заповідь «Не вбивай» має на увазі не просто заборону аморального вчинку позбавлення життя, а й заборону гніву та образ, які спричиняють ворожнечу. За порушення цієї заповіді чекає суд, чи то земний, чи небесний, проте є вихід – примирення (5:21-26).

Вчення Господа стосується також сімейної сфери і моральної чистоти. Подібним чином як із вбивством, «не чини перелюбу» забороняє не лише сам гріховний акт, а засуджує похадливі думки. Перегляд порнографії та інші сучасні збочення підпадають під Господній суд. З образних слів Ісуса про око та руку, які спокушають людину і яких треба позбутися, розуміємо, що боротьба з гріхом – це не жарт. За праведність і непорочність потрібно платити ціну (5:27-32).

Про заповідь «Не клянися» (5:33-37). Клятва є затвердженням того, що людина справді щось зробила або збирається зробити. У Старому Завіті Бог показав Свою суворість щодо важливості виконання клятв. Проте народ дуже відійшов від справжнього значення заповіді і спотворив її, через що Спаситель взагалі забороняє клятву, вказуючи на Божу всюдисущість та владу. Натомість, Він закликає Своїх послідовників до такої вірності в слові, при якій більше ніякого ствердження не потрібно.

Застосування принципу правосуддя «око за око, зуб за зуб» теж зазнало спотворення. Бог дав його, наставляючи Ізраїль проявляти справедливість у суді, а в часи Ісуса ним оправдували особисту помсту. Тож Своїх послідовників Христос вчить не мститися, а творити добро

⁷ Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 слів / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

всім людям. Коли з християнином поводяться несправедливо (лихословлять, розпускають неправдиві чутки, необгрунтовано критикують), він не має відповідати тим же, а бути готовим знести. Не ставити свої права понад усе, шукати миру з усіма; з охотою працювати, служити; бути щедрим на потреби інших (5:38-42).

Підсумок цієї частини: *«Тож будьте досконалі, як досконалий ваш Небесний Отець» (Мт.5:48)*. Але що це значить? Хіба можливо людині дотягнутися до Бога? Христос не вимагає від людини прояву Божественної природи, а наказує любити так, як любить Бог. Не вибірково, а проявляти любов до всіх, навіть до ворогів. І це теж виглядає надважким. Та неможливе людям можливе Богу, тому в Ньому християни впродовж історії є здатними наслідувати Свого Небесного Батька.

Вільям Барклі визначає «праведного» як того, хто віддає належне Богу та людям⁸. Вся Нагірна проповідь просочена темою праведності. Блаженні ті, які прагнуть її – Бог задовольнить їхнє бажання (5:6). Без праведності, вищої від книжників та фарисеїв, неможливо увійти в Царство Небесне (5:20). Після цього Вчитель пояснив, як справжня праведність проявляється у відносинах з людьми (5:21-48). Тепер же Він показує праведність у відносинах з Богом. Вірш 6:1 задає тон усім наступним віршам до 18-го: *«Стережіться: не чиніть вашої праведності перед людьми, щоб вони вас бачили. Бо не будете мати жодної винагороди від вашого Небесного Отця»* (Новий переклад українською). Зокрема, Ісус зупиняється на 3 видах добрих учинків:

1) Милостиня. Її теж можна розглядати у сфері відносин з Богом: *«Хто виявляє до вбогого благодійність, той позичає Господу, Який йому віддячить добром»* (Пр.19:17). Апостоли вважали допомогу нужденним складовою справжньої побожності (Як.1:26-27, Гал.2:10).

2) Молитва – розмова людини з Богом. Він – Праведний (Іоана 17:25, 2Тим.4:8, Іоана 1:9); маючи єднання з Ним, людина уподібнюється до Нього (2Кор.3:18). Зі сторінок Писання ми бачимо, що праведники мають активне молитовне життя, неправедні ж Бога уникають або проявляють лише формальну релігійність.

3) Піст – тимчасове утримання від насолод та задоволення певних земних потреб задля особливого пошуку Бога. Різні біблійні праведники, такі як Мойсей, Ілля, Йосафат, Сам Ісус, апостоли й інші постили. Христос говорив, що його учні будуть поститися (Мт.9:15, Мр.2:20, Лк.5:35).

Проте добрі діла можна перетворити на самовдоволену демонстрацію своєї побожності перед людьми. Саме від цього – від показної праведності – Ісус і застерігає. Показна праведність – це правильні вчинки із неправильними мотивами, а саме – показатися людям набожним/-ою. Вона є проявом невір'я і фальшивою праведністю. Якщо людина робить свої добрі вчинки для уваги інших, то цим показує, що не вірить насправді в те, що Бог бачить її і винагородить, і в неї нема іншого виходу, як шукати схвалення від людей. Та Біблія каже: *«А без віри догодити Богу неможливо, бо треба, щоб той, хто приходить до Бога, повірив, що Він є і що тих, хто шукає Його, Він нагороджує»* (Євр.11:6). Така «праведність» є фальшивою; ми ж знаємо, що істинна праведність від віри (Рим.10:6-10). Фактично, показна праведність є лицемірством, яке Богу огидне. Добрі вчинки, зроблені напоказ, лишають людину без нагороди Отця. Потрібно пильнувати, щоб не впасти у цю спокусу, й робити добрі діла таємно, Богові, а не людям. А Він нагороджує праведних (Мт.5:10-12, Рим.2:6-8), цінує допомогою потребуючим (Мт.25:31-46), відповідає на щирі молитви та піст.

Щодо молитви є ще одна небезпека – повторювати пусті слова, як язичники, які мусять вимовити певні заклинання, щоб їхнє божество їх почуло. Об'єкт віри християн – Небесний Отець, Який знає їхні потреби. Віра в Нього має виражатися і в молитві. Тож Христос дає приклад лаконічної, але дуже змістовної молитви «Отче наш», яка містить:

⁸ Барклі В. Євангеліє від Матвія. Т. 1. Коментарі до Нового Завіту.

- 1) звертання до Бога як до Отця;
- 2) прохання про небесне;
- 3) прохання про земні потреби;
- 4) славослів'я.

Одна з потреб, з якою ми приходимо до Господа, – це потреба в прощенні. Це питання настільки важливе, що Ісус зупиняється на ньому після молитви. Якщо людина хоче, щоб Бог прощав їй її провини, вона і сама має пробачити своїх винуватців.

Всі ми щось маємо: матеріальні речі, гроші, одяг, багатство, маєток. Навіть діти мають свої іграшки. На жаль, людське серце часто покладається на них (Пр.18:11). Проте Господь викриває ненадійність матеріальних цінностей. По-перше, вони руйнуються: міль проїдає одяг, а іржа нищить метал. По-друге, у світі є недобросовісні люди, які незаконними методами намагаються заволодіти чужою власністю. Матеріальні цінності не тільки ненадійні, вони ще й затьмарюють людину та ведуть її до ідолослужіння. Тому Христос протиставляє їх іншому типу цінностей – «небесним скарбам». Із Біблії знаходимо такі небесні дорогоцінності: Царство Боже, добрі діла, зроблені з правильними мотивами, віра в Христа, Сам Христос, навернення інших до праведності (Мт.6:19-24, 13:44-46, 19:21, Лк.12:32-34, 1Тим.6:17-19, 1 Петра 1:6-9, 2:6-7, Дан.12:3).

Турботи в Мт.6:25-34 – це переживання, хвилювання, журба, неспокій за те, що завтра не можна буде задовольнити базові потреби. Вони не мають змісту для християн, бо їхнє життя більше за турботи, бо турботи не допомагають, і через наявність у них Небесного Батька, Який знає їхні потреби. Замість переживань про майбутнє варто сконцентруватися на сьогоднішній задачі – втілення принципів Божого Царства у своєму житті.

У Матвія 7 Р. багато сказано про відносини послідовників вузького шляху:

- із братами (7:1-5);
- із так званими «собаками» та «свинями» (7:6);
- із Богом (7:7-11);
- із людьми (7:12);
- із лжепророками (7:15-20);
- зі словами Христа (7:24-27).

Починається уривок із заклику «Не судіть». Це не значить взагалі не робити ніяких суджень. Ісус Христос застерігає нас від осуду як від поверхневої оцінки людей за своїми власними критеріями, незалежними від Бога. Для християн проблема осуду полягає в тому, що за осудження доводиться платити тим самим, а також у лицемірстві, бо той, хто судить, часто гірший від того, кого судить. Вирішення цієї проблеми полягає в слідкуванні за своїм духовним станом і мудрої допомоги іншим.

Все, що Господь говорив до цього, виглядає вкрай складно. Та Ісус вказує, яким чином потрібно здобувати блага вузького шляху: «просити, шукати, стукати», тобто наполегливо шукати їх у Небесного Отця. І Син Божий запевняє, що результат абсолютно точно буде.

Донині Христос пояснював істинний зміст Писання. Підсумував Він усе, про що говорив Старий Завіт, відомим «золотим правилом». Його суть полягає в проактивній, дієвій любові до людей.

Останній блок (7:13-27) містить серйозні застереження. Виконання заповідей Христа є вузьким шляхом життя. Та дуже мало тих, хто знаходить його – більшість іде широким шляхом у загибель. Проблема підсилюється ще хижими лжепророками, які зваблюють на дорогу смерті. Богослов Джон Стотт, аргументуючи серйозність Ісусових попереджень, писав так: «Немає змісту прикрашати ворота саду табличкою «Стережися собаки», коли все, що у вас

є вдома, – це пара кішок»⁹. Господь наставив, як розпізнавати обманців – «за їхніми плодами», тобто результатами в їхньому житті: виконують вони Божу волю, чи чинять беззаконня?

Крилатим порівнянням своїх слухачів до двох будівничих Христос ще раз наголошує на важливості виконання Його науки. Ставлення до неї показує сутність людини – мудра вона чи ні, а також визначає її долю у вічності. «*I пішов дощ, і розлилися річки, і подули вітри, і обрушилися на той дім*» - це ніщо інше, як суд у кінці віку. Про це говорить найближчий контекст (Мт.5:20, 7:13-14, 21-23). Стихії розбушувалися в обох випадках. Подібно і всім людям прийде встати перед Богом (Євреїв 9:27). Дехто може жити, якби Христос не мав би прийти – «будує на піску». Та Він конче прийде, мало того – дуже скоро: (Євр.10:37, Об.22:12). Той, хто виконує вчення про праведність Божого Царства, витримає Божий суд і увійде в життя. Той же, хто відкинув цю основу, що б не будував, як би не жив – не встоїть.

Висновки. Метою статті був ґрунтовний аналіз Мт. 7:13–14 у контексті Нагірної проповіді Ісуса Христа, а також у ширшому контексті всієї Біблії та християнського вчення. У результаті дослідження встановлено, що фраза «вузький шлях» означає життя, узгоджене з ученням Господа, Його заповідями та духовно-моральними принципами Царства Божого.

Основні аспекти «вузького шляху»: блаженство як стан людини, яка живе перед Богом; важлива роль послідовників Христа у світі; необхідність виконання Святого Письма; справжнє розуміння праведності; переоцінка життєвих цінностей; свобода від надмірних переживань; мудрість, обачність і відповідальність у стосунках з іншими людьми. Нагірна проповідь постає не лише як моральне повчання, а як цілісна духовна програма життя християнина, що вимагає внутрішнього преображення, покаяння, віри та послідовного слідування за Христом.

Перспективним напрямом подальшої роботи є розширення дослідження у форматі окремої книги, а також розроблення навчального курсу для вивчення в малих групах і церковних громадах. Матеріали дослідження можуть бути використані в євангелізаційному служінні, оскільки через Нагірну проповідь вони розкривають Божі стандарти праведності, спонукають людину до покаяння та допомагають усвідомити, що спасіння можливе лише в Ісусі Христі.

Результати дослідження можуть бути корисними у сфері душеопікунства, адже вчення Христа має силу сприяти духовному оновленню, зціленню пригнічених і відновленню стосунків між людьми. Отже, Нагірна проповідь залишається актуальним дороговказом для особистого духовного життя, церковного служіння та практичного втілення християнської віри.

Список використаної літератури:

1. Allen A. R. Meaninglessness, Depression and Suicidality: A Review of the Evidence. *Existential Concerns and Cognitive-Behavioral Procedures: An Integrative Approach to Mental Health* / eds. R. G. Menzies, R. E. Menzies, G. A. Dingle. Cham : Springer, 2022. P. 261–281. DOI: 10.1007/978-3-031-06932-1_16.
2. Barclay W. *The Gospel of Matthew*. Vol. 1. Edinburgh : Saint Andrew Press, 2009. 488 p.
3. Brown F., Driver S. R., Briggs C. A. *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*. Peabody : Hendrickson Publishers, 1996. 1185 p.
4. Strong J. *Strong's Exhaustive Concordance of the Bible*. Peabody : Hendrickson Publishers, 2007. 1712 p.
5. Thayer J. H. *Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament*. Peabody : Hendrickson Publishers, 1996. 726 p.
6. Барклі В. Євангеліє від Матвія. Т. 1. Коментарі до Нового Завіту.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 слів / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
8. Генрі М. Тлумачення книг Нового Завіту. Т. 1 : Євангеліє від Матвія. [Б. м.] : DRTS, 2002. 526 с.
9. Джі Д. Духовні дари. [Б. м.] : Відділ освіти УЦХВС, 2019. 320 с.
10. Райчинець Ф. Коментар на Євангеліє від Матвія. Слов'янський біблійний коментар. Київ : [б. в.], 2016. 1840 с.
11. Стотт Дж. Нагірна проповідь. Християнська контркультура. Серія «Біблія говорить сьогодні». [Б. м.] : [б. в.], 2004. 238 с.

⁹ «Біблія говорить сьогодні». Коментарі Джона Стотта.

References:

1. Henry, M. (2002). Commentary on the Books of the New Testament: Vol. 1. The Gospel according to Matthew. DRTS. [Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language: 250,000 Words. Kyiv; Irpin: Perun. [Ukrainian].
3. Brown, F., Driver, S. R., & Briggs, C. A. (1996). The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon. Peabody, MA: Hendrickson Publishers. [English].
4. Thayer, J. H. (1996). Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament. Peabody, MA: Hendrickson Publishers. [Ukrainian].
5. Strong, J. (2007). Strong's Exhaustive Concordance of the Bible. Peabody, MA: Hendrickson Publishers. [Ukrainian].
6. Raichynets, F. (n.d.). Commentary on the Gospel according to Matthew. In Slavic Bible Commentary. Kyiv. [Ukrainian].
7. Gee, D. (2019). Spiritual Gifts. Department of Education of the Ukrainian Church of Christians of Evangelical Faith. [Ukrainian].
8. Allen, A. R. (2022). Meaninglessness, depression and suicidality: A review of the evidence. In R. G. Menzies, R. E. Menzies, & G. A. Dingle (Eds.), *Existential Concerns and Cognitive-Behavioral Procedures: An Integrative Approach to Mental Health* (pp. 261–281). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-06932-1_16. [English].
9. Barclay, W. (n.d.). The Gospel according to Matthew: Vol. 1. New Testament Commentaries. [English].
10. Barclay, W. (2009). The Gospel of Matthew (Vol. 1). Edinburgh: Saint Andrew Press. [Ukrainian].
11. Stott, J. R. W. (n.d.). The Sermon on the Mount: Christian Counter-Culture. In The Bible Speaks Today series. [Ukrainian].

Прийнято 22.04.2026.

Рекомендовано до друку 04.05.2026.

Опубліковано: 08.06.2026